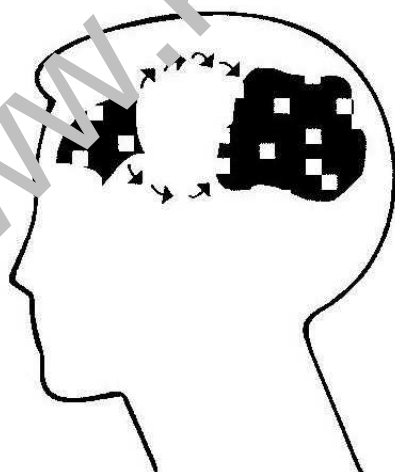

کاهش طول مدت درمان اختلالات گفتار و زبان

باروش STH

نویسنده: سایه طاهباز
آسیب شناس گفتار و زبان

نویسنده: سایه طاهباز

ویراستار: معصومه اکبری

صفحه آرا: الوهاب

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۹

تیراژ: ۱۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۸۵-۶۷-۴

هر گونه بهره‌برداری و نقل از مطالب این کتاب بدون

اجازه‌ی کتبی ناشر ممنوع است.

انتشارات گيسا

میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، کوچه رشت چپ، پلاک ۷، واحد ۱

@gisapublication

تلفن: ۶۶۱۲۵۷۲۴ - ۶۶۱۲۵۸۲۳

nashregisa@gmail.com

سرشناسه: طاهباز، سایه، ۱۳۹۹

عنوان و نام پدیدآور: ناشر: تحول درمان اختلالات گفتار و زبان با درمان STH/ نویسنده سایه طاهباز.

مشخصات نشر: تهران: گيسا، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۳۲۸ص

فروست: گيسا؛ ۱۸۸. گفتاردرمانی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۸۵-۶۷-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: کودکان کم‌شنوا - زبان

rearing impaired children- Language

موضوع: کودکان کم‌شنوا - روش‌های ارتباطی

rearing impaired children -- Means of communication

موضوع: کودکان کم‌شنوا - توانبخشی

Hearing impaired children - Rehabilitation

موضوع: کودکان کم‌شنوا - آموزش و پرورش - مشارکت والدین

rearing impaired children - Education - Parent participation

موضوع: گفتاردرمانی کودکان

Speech therapy for children: موضوع

رده بندی کنگره: HV۲۳۹۱

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۹۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۶۲۴۵۵۸۷

۱۱	پیشگفتا.....
۱۵	بخش ۱ / کلیات.....
۱۵	مقدمه.....
۱۵	مروری بر درمان‌های حوزه رشد.....
۲۲	توانایی تمرکز بر تکلیف.....
۲۳	تأخیر پاسخ.....
۲۷	بخش ۲ / تثبیت تمرینات با روش STH.....
۲۷	مقدمه.....
۳۰	تعاریف و مفاهیم.....
۳۲	پیش‌نیازهای لازم برای انجام تمرینات آموزشی مبتنی بر روش STH.....
۳۳	الف. توانایی تمرکز و توجه مستمر.....
۳۴	ب. توانایی و تحمل تکرار پاسخ به تعداد خواسته‌شده.....
۳۴	ج. دادن پاسخ به محض ارائه محرک از سوی ما.....
۳۵	د. ایجاد توانایی تمیز میان محرک اول و محرک دوم.....
۳۸	ه. دادن پاسخ متمایز با تناوب تصادفی.....
۳۸	و. انجام رفتار موردنظر برای دریافت تقویت‌کننده.....
۴۰	ایجاد پیش‌نیازها برای انجام تمرینات، به صورت غیرکلامی.....
۴۱	مهارت الف (توانایی تمرکز و توجه مستمر) به صورت غیرکلامی.....
۴۲	مهارت ب (توانایی و تحمل تکرار پاسخ به تعداد خواسته‌شده) به صورت غیرکلامی.....
۴۷	مهارت ج (دادن پاسخ به محض ارائه محرک از سوی ما) به صورت غیرکلامی.....
۵۱	مهارت د (ایجاد توانایی تمیز میان محرک اول و محرک دوم) به صورت غیرکلامی.....
۵۳	ملاحظات در اجرای تمرینات.....

۵۵	تشیت تمرینات با روش STH
۵۸	روش اجرا
۵۸	دسته‌بندی تکالیف و قرار دادنشان در جدول
۶۰	انتخاب از میان تکالیف موجود در هر ستون
۶۲	شیوه کار در هربار تمرین
۶۴	اهداف اصلی و فرعی
۷۰	رفت و برگشت میان تکالیف موجود در ستون‌های مختلف
۷۲	ایجاد شکل‌دهی پاسخ درست
۷۷	متغیرهای مهم در توزیع تکالیف
۷۷	راهکارهای مهم در دستکاری متغیرها
۷۷	راهکار اول ایجاد یا شکل‌دهی پاسخ دشوار
	راهکار دوم: حفظ پاسخ ایجادشده یا پاسخی که تا سطحی شکل گرفته برای مدت طولانی‌تر در حافظه
۸۴	کاهش تأخیر پاسخ
۸۸	تمرکز بر تکلیف
۹۱	تعیین سطح عملکرد متناسب با توانایی فعال کودک
۹۳	کار روی موارد موجود در یک تکلیف در بازگشت مجدد
۹۶	ورود به برنامه تعمیم
۹۹	تفاوت اجرای تمرینات توسط خانواده و مربی
۱۰۰	مشکل در تمیز میان دو محرک
۱۰۳	روند اجرای تکالیف مختلف
۱۰۷	الف. درک واژگان جدید
۱۱۱	ب. درک دستورها و حافظه شنیداری
۱۱۲	ج. درک مفاهیم متضاد
۱۱۴	د. درک سؤالات
۱۱۷	ه. بیان واژگان
۱۱۸	و. بیان عبارات یا جملات
۱۲۶	ز. تولید
۱۳۵	تسهیل تعمیم در کودکان مقاوم به تعمیم
۱۴۰	بحث و نتیجه‌گیری

بخش ۳ / جمع‌بندی درمان STH / تعمیم تمرینات تثبیت‌شده..... ۱۴۹

تفاوت میان بخش‌های مختلف درمان STH..... ۱۵۴

تثبیت تمرینات با روش STH..... ۱۵۴

موقعیت‌های STH..... ۱۵۷

تعمیم اهداف به زندگی روزمره..... ۱۶۰

توضیح بیشتر درباره شیوه تعمیم اهداف به زندگی روزمره..... ۱۶۲

تعمیم اهداف در گام‌های متوالی..... ۱۶۵

بررسی نکات مهم در تعمیم اهداف..... ۱۷۱

برقراری توازن میان این سه روش..... ۱۷۸

بخش ۴ / مدیریت رفتار کودک در جلسه و در زمان تمرین در منزل..... ۱۸۱

مقدمه..... ۱۸۱

هدف از مدیریت رفتار در جلسه..... ۱۸۴

تقویت‌کننده‌ها..... ۱۸۷

روند تغییر تقویت‌کننده در طول زمان..... ۱۸۸

یافتن تقویت‌کننده یا پیامد مؤثر در هر لحظه..... ۱۹۰

روش بررسی مناسب بودن تقویت‌کننده یا پیامد..... ۱۹۲

فهرستی از تقویت‌کننده‌های مثبت یا پیامدهای ناخوشایند پیشنهادی..... ۱۹۵

تقویت‌کننده مثبت..... ۱۹۶

تقویت‌کننده‌های اجتماعی..... ۲۰۲

پیشنهادهایی برای کودکان خردسال..... ۲۱۰

پیامدهای ناخوشایند..... ۲۱۳

روند ارائه تقویت‌کننده..... ۲۱۸

پیشنهادهایی برای کودکان خردسال..... ۲۳۵

عواملی که انجام تمرینات و اصلاح رفتار را با مشکل روبه‌رو می‌سازند..... ۲۵۵

پیوست: دستیابی به نمونه‌ای از اهداف..... ۲۶۱

مقدمه..... ۲۶۱

مراحل تعمیم بیان جملات به سایر بافت‌ها..... ۲۶۲

نمونه اهداف فرضی..... ۲۶۹

نمونه اهداف (۱) ۲۷۱

هدف یا تکلیف (۱): درک واژه؛ انگور/ گلابی/ طالبی ۲۷۱

هدف یا تکلیف (۲): بیان؛ سیب/ بستنی/ جای بخور ۲۷۱

هدف یا تکلیف (۳): تولید؛ هجاگویی /با/ ۲۷۱

هدف یا تکلیف (۴): تولید؛ همخوان /ب/ در جایگاه اول در قالب تک کلمه ۲۷۲

هدف یا تکلیف (۵): درک پرسش؛ اینجا کجاست؟ حموم/ دستشویی/ پارک ۲۷۲

هدف یا تکلیف (۶): بیان؛ توپ/ ماشین/ بشقاب بزرگ ۲۷۲

هدف یا تکلیف (۷): بیان؛ ماشین/ اتوبوس/ آمبولانس نیست ۲۷۳

هدف یا تکلیف (۸): درک مفهوم؛ خیس ۲۷۳

نمونه اهداف (۲) ۲۷۳

هدف یا تکلیف (۱): درک دستور؛ جورابو بذار توی کشو/ کمد/ کیف/ کیسه ۲۷۳

هدف یا تکلیف (۲): بیان؛ موز/ باست/ ماهی خورد ۲۷۴

هدف یا تکلیف (۳): بیان؛ جوراب/ نکن ۲۷۴

هدف یا تکلیف (۴): بیان؛ قاشق/ بشاب/ لیوان/ مامان/ علی ۲۷۵

هدف یا تکلیف (۵): درک پرسش؛ مال بیه؟ کن ۲۷۶

هدف یا تکلیف (۶): بیان؛ جوجو/ مار/ موش بالا/ حموم ۲۷۶

هدف یا تکلیف (۷): بیان؛ مامان/ مار/ ماهی/ توپ درست کن ۲۷۷

هدف یا تکلیف (۸): بیان؛ مامان/ بابا/ عمو ناراحت ۲۷۸

نمونه اهداف (۳) ۲۷۸

هدف یا تکلیف (۱): حافظه دواًیمتی؛ برای مامان/ بابا/ عمو آب/ شیر/ جای بریز ۲۷۸

هدف یا تکلیف (۲): حدس با کمک یک کلمه کلیدی؛ کدوم حیوان که علف می خوره، ۲۷۸

شیر می ده، شاخ می زنه (شاخ) ۲۷۹

هدف یا تکلیف (۳): بیان؛ بلوز/ شلوار/ جوراب کثیفو آورد ۲۸۱

هدف یا تکلیف (۴): بیان؛ چرخ/ صندلی/ فرمون ماشینو درست کن ۲۸۱

هدف یا تکلیف (۵): بیان؛ بلوز/ شلوار/ جوراب من کثیفه ۲۸۲

هدف یا تکلیف (۶): بیان؛ جوراب/ شلوار/ کلاه بذار کمد ۲۸۳

هدف یا تکلیف (۷): درک پرسش و بیان پاسخ؛ این چیه؟ این توبه/ ماشینه/ بشقاب ۲۸۳

نمونه اهداف (۴) ۲۸۴

هدف یا تکلیف (۱): درک مفهوم؛ عدد ۲ ..... ۲۸۴

هدف یا تکلیف (۲): تمیز شنیداری؛ چرخ/ در/ صندلی ماشینو پاک کن از چرخو/ درو/

- ۲۸۴..... سندلیو ماشینو پاک کن
- ۲۸۴..... هدف یا تکلیف (۳): بیان؛ لیوان؛ بشقاب؛ دیس خالی برداشتم
- ۲۸۵..... هدف یا تکلیف (۴): درک پرسش و بیان پاسخ؛ قاشق کیه؟ قاشق؛ بشقاب؛ لیوان تو
- ۲۸۶..... هدف یا تکلیف (۵): بیان؛ من می خورم / می پوشم
- هدف یا تکلیف (۶): درک پرسش و بیان پاسخ؛ جوراب توی چیه؟ توی کمد / کشوئه / ساکه
- ۲۸۷.....
- ۲۸۸..... هدف یا تکلیف (۷): بیان؛ پسر میز / سندلی / آینه پاک نمی کنه / خراب نمی کنه
- ۲۸۹..... هدف یا تکلیف (۸): بیان؛ شیرو کلوجه / کیک / بیسکویت
- ۲۸۹..... نمونه اهداف (۵)
- ۲۸۹..... هدف یا تکلیف (۱): درک مفهوم؛ تنگ تر / گشاد تر
- ۲۹۰..... هدف یا تکلیف (۲): بیان؛ تو ریختی / آوردی / کشیدی
- ۲۹۲..... هدف یا تکلیف (۳): بیان؛ گوشت / ماهی / مرغ نمی خورم / نمی برم
- ۲۹۲..... هدف یا تکلیف (۴): بیان؛ تن / سطل / کابینت گذاشت / قایم کرد
- ۲۹۴..... هدف یا تکلیف (۵): درک پرسش و بیان پاسخ؛ با چی بخورم؟ با قاشق / چنگال / لیوان
- ۲۹۵..... هدف یا تکلیف (۶): بیان؛ ماهی / کبوتر باغه داره شنا می کنه
- ۲۹۵..... هدف یا تکلیف (۷): بیان؛ بابا / عمو / منی نخورد / نبوشید
- ۲۹۷..... نمونه اهداف (۶)
- هدف یا تکلیف (۱): حافظه سه آیتی با توصیف یک ماده؛ اون چیزی که باهاش غذا می خوریم / دستانمونو می شوریم / نقاشی می کشیم بده / پرسی که موهاش بلند / کوتاه / فر فریه
- ۲۹۷..... هدف یا تکلیف (۲): بیان؛ دستش / گوشش / دماغش بزرگه / کوچیکه
- ۲۹۹..... هدف یا تکلیف (۳): بیان؛ قاشقمو / بشقابمو / لیوانمو برداشتی / شست
- ۳۰۰..... هدف یا تکلیف (۴): بیان؛ می خوام بستنی / آدامس / پفک بخورم / بردارم
- ۳۰۰..... هدف یا تکلیف (۵): بیان؛ تو میز / سندلی / آینه پاک می کنی / برمی داری
- ۳۰۱..... هدف یا تکلیف (۶): درک پرسش و بیان پاسخ؛ خونه کیه؟ خونه / ماشین / حیاط ما
- ۳۰۲..... هدف یا تکلیف (۷): بیان؛ با آب / صابون / شامپو شستم
- ۳۰۳..... هدف یا تکلیف (۸): بیان؛ جورابا / شلوارا / دامنارو جمع کن / تا کن
- ۳۰۳..... هدف یا تکلیف (۹): بیان؛ یک دونه / دوتا / سه تا توپ / ماشین خرید / آورد
- ۳۰۳..... گروهی از اهداف / اهداف ضمنی
- ۳۰۳..... (۱) جملات طولانی

۳۰۴	جملات پیچیده با بند موصولی
۳۰۵	جملات پیچیده با مجهول
۳۰۶	یافتن مرجع ضمائر
۳۰۷	جملات مرکب
۳۰۸	سؤالات
۳۰۹	حافظه شنیداری
۳۱۰	تمیز شنیداری
۳۱۱	تجذیف
۳۱۳	تجسس
۳۱۴	زمن و ظرف افعال
۳۱۵	دقت به عقاید و احساسات دیگران
۳۱۶	دقت به رفتار افراد و ویژگی‌های مختلف
۳۱۷	بهبود قدرت تخمین
۳۱۷	تشخیص جملات نادرست و غلط
۳۱۸	استدلال و درک رابطه علت و معلول
۳۱۸	استریوگنوز
۳۱۹	توجه و حافظه بینایی
۳۱۹	عبارات اصطلاحی
۳۱۹	ویژگی‌های مربوط به جانداران
۳۲۰	قید حالت
۳۲۰	برخی ترکیبات احتمالی برای ضمائر متصل
۳۲۰	تربیت شنیداری
۳۲۰	ترکیب «و» با اهداف مختلف

یکی از نکات مهم در مورد کودکان با نیازهای ویژه، برخورداری از خدمات توان بخشی است. انجام تمرینات آموزشی مستقیم، معمولاً بخش مهمی از برنامه های توان بخشی را تشکیل می دهد. بنابراین، چنانچه بتوان به شیوه ای بر بازدهی تمرینات آموزشی مستقیم افزود، می توان انتظار داشت نتایج حاصل از خدمات توان بخشی بهبود یافته و مدت زمان نیاز کودک به خدمات توان بخشی کاهش یابد.

معمولاً عوامل مختلفی در انجام تمرینات آموزشی مستقیم را با مشکل روبه رو می سازند. یکی از این مشکلات این است که امکان دارد تثبیت تمرینات به صرف زمان زیادی نیاز داشته باشد. گاهی امکان دارد هر قدر تکلیفی را با کودک دچار اختلالات زبانی کار کنیم، باز هم کودک به مهارت مطلوبی دست نیابد یا رسیدن به این سطح از مهارت بسیار وقت گیر باشد. از سوی دیگر، بسیار دیده می شود که خانواده یا حتی درمانگر در مدیریت رفتار کودک در زمان تمرین و در جلسات توان بخشی با دشواری زیادی روبه رو می شود. همچنین امکان دارد به این دلیل که روش های توان بخشی در سنین پایین به صورت غیر مستقیم هستند، کنترل کودکی که از سنین پایین در جلسات درمانی شرکت کرده است، در سنین بالاتر در جریان انجام تمرینات مستقیم تر دشوار باشد.

ما طی سال ها همواره مشاهده کرده ایم که والدین، مربیان یا حتی سایر متخصصان حوزه گفتار و زبان با این مسائل دست به گریبان اند و وجود این مشکلات منجر به پیشرفت های قراوان و جدی در روند توان بخشی شده است. این موضوعات ما را بر آن داشت مجموعه ای تألیف کنیم و در آن به ارائه روش هایی بپردازیم که به کاهش این مشکلات کمک می کنند. باید تأکید کنیم که این مجموعه قصد دارد به همراه کتاب آموزش گام به گام زبان به کودک کم شنوا با روش *STH*^۱، چهار جوبی جامع و سازمان یافته برای تثبیت تمرینات و سپس تعمیم هر چه سریع ترشان به موقعیت های مختلف در زندگی روزمره فراهم سازد. این چهار جوب درمانی که حاصل بیست

سال کار و مطالعه نویسنده در حوزه کودکان دچار کم‌شنوایی است، به طرح راهکارهایی می‌پردازد که کاملاً عملی و قابل اجرا هستند و در طی سال‌ها نتایج بسیار مطلوبی در درمان کودکان دچار تأخیر زبانی و گفتاری داشته‌اند.

همان‌طور که گفته شد این مجموعه به‌عنوان مکملی برای مجموعه آموزش گام‌به‌گام زبان به کودک کم‌شنوا با روش STH تألیف شده است. این مجموعه همراه با مجموعه قبل، چهارچوبی سازمان‌یافته برای پیشبرد سیستماتیک و سریع مهارت‌های زبانی و گفتاری ارائه می‌دهد. درمان‌گران می‌توانند از این مجموعه با هدف تثبیت هرچه سریع‌تر اهداف درمانی بهره ببرند و پس از اینکه اهداف تعیین‌شده به ثبات و سرعت مطلوبی رسید، از شیوه مطرح‌شده در مجموعه قبل برای تدریس تعمیم اهداف اکتساب‌شده به موقعیت‌های متنوع و زندگی روزمره بهره بگیرند.

این کتاب شامل چهار بخش است:

بخش اول: کلیات. در این بخش به توضیح کلی روش‌های مداخله زبانی در برخی اختلالات رشدی و مبانی نظری تثبیت تمرینات می‌پردازیم.

بخش دوم: تثبیت تمرینات با روش STH. در این بخش به شرح کامل شیوه تثبیت تمرینات با روش STH می‌پردازیم. در پایان این بخش نیز به دلایل اجرای این روش و فلسفه انجام هر قسمت از درمان به شیوه گفته‌شده اشاره می‌کنیم.

بخش سوم: جمع‌بندی درمان STH/تعمیم تمرینات تثبیت‌شده. در این بخش به توضیح بخش‌های مختلف درمان STH می‌پردازیم. درواقع درمان STH چهارچوبی جامع برای درمان است که این موارد را دربر می‌گیرد:

الف. تثبیت اهدافی که نیازمند تمرین مستقیم‌اند (بخش دوم مجموعه حاضر)

ب. تعمیم این اهداف با کمک موقعیت‌های STH (بخش دوم کتاب آموزش گام‌به‌گام زبان با روش STH)؛

ج. تعمیم این اهداف به موقعیت‌های مختلف و زندگی روزمره (بخش سوم کتاب آموزش گام‌به‌گام زبان با روش STH)؛

د. بالا بردن سطح مهارت کودک به صورت مرحله‌به‌مرحله (بخش چهارم کتاب آموزش گام‌به‌گام زبان با روش STH).

ما در این بخش به توضیح شباهت‌ها و تفاوت‌های هر بخش از درمان STH پرداخته‌ایم تا

خواننده بهتر بتواند از این مجموعه و مجموعه قبل برای پیشبرد اهداف درمانی استفاده کند. به علاوه، با توجه به برخی مشکلات خوانندگان در استفاده از کتاب آموزش گام به گام زبان با روش STH برای تعمیم اهداف، در این بخش سعی کردیم به شرح کامل شیوه تعمیم اهداف مختلف بپردازیم. درواقع، خواننده با کمک این بخش در خواهد یافت چگونه از مطالبی که برای تعمیم در اختیار دارد استفاده کند.

بخش چهارم: مدیریت رفتار کودک در جلسه و در زمان تمرین در منزل. در این بخش به توضیح روش‌هایی می‌پردازیم که به مدیریت رفتار کودک در زمان انجام تمرینات مستقیم کمک می‌کند و کودک خردسال را برای تحمل انجام تمرین آماده می‌سازند.

در انتهای کتاب نیز یک پیوست وجود دارد که در آن درباره تعمیم اهداف و انواع مختلف تعمیم توضیح بیشتری داده شده است. به علاوه، تعدادی از اهداف در چند گروه آورده شده‌اند که در زیر هر هدف درباره شیوه تعمیم این اهداف پس از تثبیتشان توضیح داده‌ایم. با وجود توضیحات درباره متن و شیوه استفاده از کتاب، چنانچه پرسش یا طرح یا نظری در این باره دارید، می‌توانید از طریق ایمیل tahbaz.sayeh@gmail.com با مؤلف در میان بگذارید.

در پایان لازم است از دوستان گرامی‌ام، سرکار خانم دکتر آذر مهری و سرکار خانم مرضیه رضایور، که با صرف زمان بسیار مرا راهنمایی کردند، به‌عنوان سپاسگزاری کنم. همچنین از خانواده عزیزم برای تمام کمک‌های بی‌دریغشان بسیار متشکرم.